

ПОЕТИЧНИЙ ФЕНОМЕН ЯРОСЛАВА ПАВУЛЯКА В КРИТИЧНІЙ РЕЦЕПЦІЇ ПЕТРА СОРОКИ

Вашків Леся Пет рівна

*кандидат філологічних наук, доцент кафедри теорії і методики української та
світової літератури, доцент, Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка,*

filolog027@elr.tnpu.edu.ua

Світає серце, а поблизу квіти,
І річка недалеко, і гніздо.
Збігаємось, намацуємо, кличем
того, кого нема, щоб вистачало всіх.
Я. Павуляк

Дар слова письменник Петро Сорока реалізував у двох важливих напрямках – художньому та науковому. Він автор численних видань. І годі визначити (може, тільки наразі?), хто кого «підпирав» більше – митець дослідника, чи дослідник митця. Зрозумілим видається очевидне: одночасна здатність до мислення раціонального й емоційного сприяла Петрові Сороці у його баченні й відчутті художнього світу, як власного, так і чужого. Це особливо помітно в його інтерпретаціях – більших чи менших за обсягом – доробку поетів, насамперед Ярослава Павуляка.

Наше завдання – з'ясувати особливості критичної рецепції П. Сороки на прикладі поетичної творчості Ярослава Павуляка. Павуляк написав за життя небагато. Порівняно скупим (сподіваюсь, що лише наразі) є й сучасне павулякознавство. Однак літературно-критичні оцінки, висловлені Петром Сорокою, мабуть таки увійдуть до літературознавчого канону, бодай найметафоричніші з них. Автор кількох різножанрових праць [1; 2; 3; 4], присвячених аналізу поезії Ярослава Павуляка, свої найцінніші спостереження та висновки Петро Сорока умістив таки в денниках: «Застиглий вогонь» (2010), «На захід від спадаючого сонця» (2011), «Неперемінаюче»

(2012), «Дерево над водним потоком» (2012), «Будитиму зорю ранкову» (2014) та ін.

Для нас критерієм є авторів відбір матеріалу, призначеного для видання «Ярослав Павуляк у споминах» (2017), у супроводі його зізнання: «...Подаю у формі мозаїки витяги з денників-щорічників у такому порядку, в якому вони виходили у світ, не змінюючи в них ані титли, ні коми, хоча така спокуса наді мною тяжіє, бо тепер, після Великого Переходу Майстра все бачиться дещо по-іншому. Та видаватися мудрішим і прозірливішим мені не хочеться, бо, за великим рахунком, уже нічого не змінити» [3, с. 222].

Понад десяток сторінок із зазначеного видання видають уважному і вдумливому читачеві історію (разом з передісторією) стосунків – особистих і творчих – двох видатних письменників, що так щасливо перетнулися у часі і в просторі саме у Тернополі (до слова, вкупі зі згадкою, часто дуже прикметною, ще чималого числа представників літературного краєзнавства). Відвертість Петра Сороки вражає: в передісторії глибинного сприйняття поезії Павуляка та теплового ставлення до особи її творця – гранично чесне визнання причин, через які Петро Сорока «не шукав зближення з Ярославом Павуляком»: той «був не дуже симпатичною з'явою». Проте існувала мотивуюча до знайомства інтрига – за Павуляком «назирці ходили легенди» [3, с. 225], бентежно дивними видавалися й пістичні відгуки про Павуляка завзятих тернопільських скептиків Д. Стецька та В. Махна. Тим часом принагідні розмови з Ярославом Павуляком «були безбарвні». І це негативне означення сусідить у тексті з не менш «знищувальною» характеристикою зовнішнього вигляду збірки «Блудний лебідь». Подана як вставна конструкція, вона фіксує особистий видавничий досвід Петра Сороки, старт якого припав на початок 1990-х. «З поліграфічного боку це було просто ніщо», – пише дослідник, й уміщує показове уточнення людини, що знається на творах українських діаспорних письменників: «ніби макулатура часів «ді-пі» [3, с. 225]. Однак форма виявилася оманливою. Бо зміст «Блудного лебедя» не залишив найменшого сумніву: «це – поезія найвищого регістру» [3, с. 226].

Усі оцінки Петра Сороки виявляють власне письменницьку критичну рецепцію. Вона оперта на потужний науковий досвід дослідника літератури. І все ж таки переважає письменницьке сприйняття хисту іншого автора – «справжнього поета», в якого є вірші «талановиті й геніальні», вони «дихають безоднею. Але безоднею неба. Блакитною, свіжою, таємничою» [3, с. 224]. Цей поет, на переконання Петра Сороки, «спроможний всесвіт стиснути до трьох і навіть менше строф» [3, с. 224]. Щирі і непідхлібні, оголено відверті і метафорично пафосні, оцінки Петра Сороки фіксують еволюцію його приватного ставлення і мистецького сприйняття постаті й поезії Ярослава Павуляка. Був твердо переконаний, що такі вірші, як писав Павуляк, «падають з неба»; що «поезію такого рівня неможливо творити»; що «це має прийти збоку, як вітер, чи впасти згори, як сніг на голову» [3, с. 226]. Кількаразове прочитання «Блудного лебедя» спричинило його пафосно-ширий і безапеляційно-переконливий висновок: такий Поет – «сопілка у Божих руках», і все» [3, с. 226].

Глибинну метафоричність, улюблені архетипи Павуляка, свіжі та несподівані тропи, чудесні мистецькі образи, дивовижні словесні поєднання помітив Петро Сорока у поетичних текстах Павуляка і констатував у своїй книжці «Будитиму зорю ранкову» (2014). Захоплений, як і переважна більшість інших дослідників, Павуляковими метафорами («увесь світ може постати в одній метафорі. Метафори Павуляка – справжнє диво» [3, с. 222]), Петро Сорока зауважив: «Мені здається, що про деякі з них я спроможний написати ґрунтовні монографії, цілі томи» [3, с. 224]. Як же шкода, що не написав. Мабуть, кінець 2000-их аж ніяк не видавався авторові цитованих слів початком кінця самого Ярослава Павуляка, що бачився дослідникові «абсолютно байдужим до своїх віршів та їхньої критичної рецепції» [3, с. 221]. Хтозна. Але як справжній письменник Петро Сорока інтуїтивно добачив у такій реакції генія «захисний щит». Обидвох уже немає. Проте залишились художні твори Ярослава Павуляка й естетична реакція Петра Сороки. Остання засвідчує глибинне проникнення у світ автора, що, на переконання Петра Сороки, володів

«горними знаннями», які були лише однією зі складових загадкового великого дару поета Ярослава Павуляка.

Список використаних джерел

1. Сорока П. Блудний Лебідь Ярослав Павуляк. *Українська літ ерат урна газет а*. 2013. 3 травня. С. 14.
2. Сорока П. Заспівали могили на конях : творчість Я. Павуляка. *Тернопілля, 98-99*: регіон. річник. Тернопіль, 2002. С. 437.
3. Сорока П. «Когось нема, немов би всіх нема...». *Ярослав Павуляк у споминах* / упоряд. О.С. Смоляк. Тернопіль, 2017. С. 221-234.
4. Сорока П. Ярослав Павуляк: роздуми про поета. *Сорока П. На захід від спадаючого сонця: денникова проза*. Тернопіль: Тайп, 2011. С. 161-165.

ТВОРЧА ПОСТАТЬ МИХАЙЛА ЛЕВИЦЬКОГО В ЛІТЕРАТУРНО-КРИТИЧНІЙ ОЦІНЦІ ПЕТРА СОРОКИ

Данилевич Марія Миколаївна

кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики української та світової літератури, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка,

mmd1010@tnpu.edu.ua

Поет Михайло Левицький належить до літературного покоління, що увійшло в літературу наприкінці 70-х років ХХ століття, в час обмеження свободи творчості, ідеологічного тиску та цензури. Доводилося довго чекати виходу першої книжки. Поетична збірка «Мамині перепілки» була надрукована у видавництві «Каменярь» 1979 року. У 80-х роках поет видав збірку «Ранок» (переклади з М. Рубцова) обсягом у чотирнадцять сторінок та збірку власної поезії «Світ околиць». Головна частина творчої спадщини М. Левицького знайшла свій шлях до читача вже після відновлення української державності. Тоді побачили світ поетичні збірки «Великдень» (1993), «Вівторок» (1994), «Я